

ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย¹
The Potentiality for Community Economic Development
of Mae Salong Nok Sub-District, Mae Fah Luang District,
Chiang Rai Province¹

ณัฐธิดา จุมปา^{2*} ปรัชญาณินทร์ วงศ์อติติกุล³ เพ็ญพักตร์ ไชยนุรักษ์⁴ และทิพย์วัลย์ ศรีพรหม⁵
Natthida Chumpa^{2*}, Pratyajanin Wong-a-thitikul³, Penpak Chainurak⁴
and Thippawan Sriprom⁵

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ”

² อ., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

³ อ., สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

⁴ นักวิชาการศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

⁵ นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

¹ This article is part of a research project entitled “The Community Economic Development of Mae Salongnok Sub-District, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province in Strengthening Economic Prosperity”

² Lecturer, Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

³ Lecturer, School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

⁴ Educator, Research and Development Institute, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

⁵ Researcher, Research and Development Institute, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: natthida.jum@crru.ac.th

(Received: May 17, 2020; Revised: July 13, 2020; Accepted: July 20, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้ มุ่งศึกษาและพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน เก็บข้อมูลจากผู้ผลิตด้านเกษตร หัตถกรรม นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานรัฐ 30 คน และนักท่องเที่ยว 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน ชุมชนมีการผลิตเพื่อบริโภคมากที่สุด คือ ข้าว ข้าวโพด และผลิตเพื่อจำหน่ายมากที่สุด คือ ชา กาแฟ และผลไม้เมืองหนาว จัดการผลผลิตตามองค์ความรู้และทักษะที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน ด้านการเกษตร ส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยเพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และสร้างอาชีพเสริม ด้านหัตถกรรมเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และกระบวนการเพื่อบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ด้านการเกษตรมุ่งส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัย 5 ชุมชน ด้านหัตถกรรม พัฒนารูปแบบนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ 1 รูปแบบ ฉลากสินค้า 5 รูปแบบ การทำบัญชีและคำนวณต้นทุนกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3 กลุ่ม ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 7 ชิ้นงาน

คำสำคัญ: ศักยภาพ การพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This qualitative research article aims to study and develop manufacturing and manage production of the community. The data was collected from agriculturists, crafts people, tourists, community leaders, 30 governors' representatives, and 15 tourists, using interviews, group discussion and participatory action research method. The findings concerning the product management and production capabilities of the community revealed that the consumption products people produced the most were rice and corn, while tea, coffee and cold weather fruits were the main crops for selling. The communities had managed their various products according to knowledge and skills inherited from their ancestors. Moreover, they were encouraged to develop manufacturing and manage production, attend non-chemical vegetable cultivation in order to reduce costs, increase revenue, and work for the second career. Moreover, the homemakers' capability, especially for handiwork, was developed by creating the innovation of the product and process for group management. Meanwhile, tourism entrepreneurs developed their competencies in media production for public relations. Therefore, the models of community economic development were promoting agricultural products by cultivating non-chemical vegetables in five communities. Innovation model for one product and five labels were explored in the handicraft dimension and accounting, and cost calculation was developed in three homemaker groups, and seven actions for enhancing the entrepreneur's potentiality to produce the media for public relations created in the tourism dimension.

Keywords: Potentials, Development, Community Economy

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ส่งผลให้สวัสดิภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ช่วยปรับปรุงและยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในชุมชน เป็นหนทางที่ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ และก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนฐานองค์ความรู้และทุนทางสังคมของชุมชน โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมีผลทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นหรือลดลง [1] ทั้งนี้ เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ 1) การพัฒนาขีดความสามารถของคนในครอบครัวและชุมชนจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ 2) การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพของตนเองให้ประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดี และ 3) การฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืน รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถดำรงสืบไปจนถึงรุ่นลูกหลาน

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรเริ่มจากการวิเคราะห์ศักยภาพและขีดความสามารถในการผลิตทั้งเพื่อการยังชีพและเพื่อจำหน่าย ทุนที่ใช้ในการผลิต มีปัญหาอุปสรรคในกระบวนการผลิตอย่างไร มีจุดอ่อนใดในกระบวนการผลิตที่ต้องรับการพัฒนา และมีจุดแข็งอะไรที่จะพัฒนาให้เกิดมูลค่านำมาซึ่งรายได้ให้กับชุมชน ทั้งนี้ กระบวนการในการกระจายผลผลิตของชุมชนจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพทั้งภายในชุมชนและสู่ตลาดภายนอกบนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนมีอยู่จากการใช้ “ทุนของชุมชน” [2] จากการศึกษาชุมชนเบื้องต้น ตำบลแม่สลองนอกประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน 8 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ จีน อาข่า ลาหู่ เมี่ยน ไทใหญ่ ลีซอ ลัวะ และไทยพื้นราบ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ไร่ข้าว ข้าวโพด ผลไม้เมืองหนาว ชา กาแฟ เซอร์ ผัก นอกจากนี้ ยังมีหาของป่าขาย รับจ้างทั่วไปและค้าขาย ปัญหาที่พบในชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคไม่เพียงพอ ไฟฟ้า การคมนาคม ปัญหาด้านสุขภาพและด้านการศึกษา และปัญหาอีกด้านที่มีความสำคัญมากและส่งผลกระทบโดยตรงต่อปากท้องของประชาชน คือ ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ ด้านการเกษตร เช่น ปัญหาด้านการจัดการผลผลิต ไม่มีที่ดินทำกิน ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ผลผลิตตกต่ำ ด้านหัตถกรรม เช่น คุณภาพของสินค้าหัตถกรรมในชุมชน สินค้าหัตถกรรมขาดอัตลักษณ์ชุมชน ตลาดรองรับผลผลิต และการสร้างอาชีพเสริม ด้านการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร อาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึง สินค้ารองรับการท่องเที่ยว [3] ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลกระทบเชื่อมโยงซึ่งกันและกันนำมาซึ่งความยากจนแก่คนในชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาถึงระบบการผลิตที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดหรือจำกัดการเติบโตของเศรษฐกิจของชุมชน อันจะส่งผลเชื่อมต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้ โดยให้ชุมชนมีโอกาสนำทุนทางวิถีการผลิต กระบวนการผลิต เพื่อสกัดออกมาเป็นบทเรียนให้เห็นถึงศักยภาพในการผลิต จุดอ่อนจุดแข็งในระบบการผลิต หลักการบริหารจัดการ การกระจายผลผลิต การนำองค์ความรู้ทักษะต่าง ๆ ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การพัฒนากลุ่มองค์กรด้านอาชีพต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่ โดยการนำกระบวนการทางนวัตกรรมอันได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมทางธุรกิจมาใช้ในการพัฒนาระบบการผลิตต่าง ๆ ของชุมชนอันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในการศึกษา ความหมาย รวมถึง การผลิตเพื่อการบริโภค การกระจายผลผลิตชุมชนและการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยเป็นการผลิตบนพื้นฐานของทุนชุมชนที่มี ซึ่งชุมชนแม่ฮ่องสอน อำเภอมะปายหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่มีวิถีการผลิตด้านการเกษตรเป็นหลัก หัตถกรรม และการท่องเที่ยว ซึ่งด้านการเกษตรโดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเหลือจึงนำไปจำหน่าย ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่สูง จึงทำให้มีภูมิอากาศที่หนาวเย็น ประกอบกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ชุมชนจึงมีอาจปฏิเสธการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงทำให้ชุมชนมีการปรับตัวและมีการผลิตด้านหัตถกรรมและการท่องเที่ยวเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน

1. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ [4] ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในระดับครัวเรือน ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนต่าง ๆ มีอยู่ ทั้งนี้ สัมพันธ์ เตชะอธิก [5] ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นพื้นฐานการรองรับเศรษฐกิจในลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจพึ่งตนเองที่ไม่ถูกพันนาการจากต่างชาติ มีอิสระเสรีภาพอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม [6] ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนถือเป็น “เศรษฐกิจรากฐาน” ที่มีความสำคัญยิ่งจึงควรส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งในระบบเศรษฐกิจของชุมชน และสนับสนุนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรท้องถิ่นด้วยกัน ทั้งนี้ ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ [7] ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนว่า การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง โดยเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การพัฒนาแบบแยกส่วนไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันว่า เมืองและชนบทไม่สามารถแยกส่วนจากกันได้ ขณะเดียวกัน ควรสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือนในลักษณะของเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง พึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรในท้องถิ่น และพึ่งกันเองในชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์วิถีการผลิต ศักยภาพความพร้อมของชุมชน การบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรชุมชนในการขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วม

2. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ สรุปแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้ (1) ต้องสร้างเวทีการเรียนรู้ (2) วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน (3) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและ

สร้างเครือข่ายในชุมชน (5) ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตหรือพัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิต การคัดคุณภาพ การเก็บรักษา การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อ ของผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยทรัพยากรของชุมชน (6) พัฒนาระบบตลาด (7) ส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ (8) ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง (9) สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วม (10) การสร้างหลักสูตร ฝึกอบรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (11) การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจทำธุรกิจ ของชุมชน และ (12) ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนออกสู่สังคมเพื่อนำมาสู่การ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ มิ่งคล ด่านธานินทร์ [8] ได้ให้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน ได้แก่ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน

สรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นกระบวนการที่จะสร้างให้เศรษฐกิจชุมชนเกิดการสร้างรายได้ โดยชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มาตรฐานและการสร้าง เศรษฐกิจในชุมชนให้ยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมคิด พรหมจ้อย [9] ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรเริ่มจากการสร้างภูมิคุ้มกัน ของชุมชนโดยยึดฐานทางวัฒนธรรมและการใช้กระบวนการทางประชาสังคมร่วมกันจัดการทรัพยากรชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพ รวมทั้ง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและบริโภคไปในทิศทางที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ทั้งนี้ พรเทพ รัตนเรืองศรี [10] ได้เสนอว่า การพัฒนากลุ่มเศรษฐกิจชุมชนต้องพัฒนาวิธีการผลิต แนวทาง การผลิต และให้ความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาทักษะของสมาชิกชุมชน สร้างงานสร้างอาชีพและจัดระบบสวัสดิการให้แก่ทุกคนในชุมชน โดยที่ ภาณุเดช เพียรความสุข [11] ศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร ผลการ วิจัยพบว่า รายได้หลักของชาวบ้าน คือ การทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำสวน และการทำนา มีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ค่าครองชีพในตำบลค่อนข้างต่ำ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจชุมชน การตลาดและการบริหารจัดการ ควรส่งเสริมทักษะความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้า ตั้งกลุ่มอาชีพและมีการบริหารจัดการที่ดีในกลุ่ม และ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ [12] ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า จะต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการบูรณาการระหว่างภาคีพัฒนาจากภายในและภายนอก ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของร่วม การใช้ ทรัพยากรท้องถิ่น การมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการบริหาร จัดการตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชน เป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง นอกจากนี้ พรพรขัติ พงษ์ศิริ [13] กล่าวว่า การพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มความรู้และขีดความสามารถของ คนในชุมชนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี พัฒนางค์กรร่วมรู้เพื่อ ความสมดุลและยั่งยืนและมุ่งรักษาความสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทุน 3 ด้าน อย่างสมดุล ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มเติมความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีประชากร คือ ชุมชนในตำบลแม่สลองนอก 13 ชุมชนที่มีวิธีการผลิตด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยว จากกลุ่มตัวอย่าง คือ (1) ผู้ผลิตด้านการเกษตรจาก 13 ชุมชนที่มีวิธีการผลิตด้านการเกษตร ชุมชนที่มีวิธีการผลิตด้านหัตถกรรม จำนวน 7 ชุมชน และชุมชนที่มีวิธีการผลิตด้านการท่องเที่ยว จำนวน 4 ชุมชน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ (1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพของสินค้าหัตถกรรมและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (2) การสนทนากลุ่ม กับผู้ผลิตด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน และ (3) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ผลิตด้านการเกษตร ด้านหัตถกรรมด้านการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 คน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนในตำบลแม่สลองนอก จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจง จัดกลุ่ม และตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลและใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเพื่อหาคำตอบอธิบายตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย หมู่บ้าน จำนวน 13 หมู่บ้าน มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์รวม 8 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ จีนยูนนาน ไทยใหญ่ อาข่า อีวเมี่ยน ลีซอ ลัวะ ลาหู่ และไทยพื้นราบ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงทำให้มีสภาพอากาศที่หนาวเย็น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางประวัติศาสตร์ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก ชุมชนจึงมีการผลิตสินค้าหัตถกรรม และจัดการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ประชาชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว และข้าวโพด เพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อจำหน่าย ได้แก่ ชา กาแฟ ผลไม้เมืองหนาว และข้าวโพด นอกจากนี้ ยังมีอาชีพเสริม คือ การรับจ้างทั่วไป จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน หาชองป้าขาย และการสร้างรายได้โดยการทำโฮมสเตย์

1. ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนมีเป้าหมายการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและการผลิตเพื่อจำหน่ายและมีศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน ดังนี้

1.1 ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนด้านการเกษตร

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เน้นการผลิตโดยใช้แรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวและช่วยเหลือกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเพื่อนบ้าน ยึดองค์ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มุ่งผลิตเพื่อการยังชีพและจำหน่ายในปริมาณน้อย ดังนั้น จึงไม่ต้องพึ่งพาเครื่องจักรที่มีลักษณะซับซ้อนในวิธีการผลิต กระจายผลผลิตของชุมชนมี 4 วิธี คือ ตลาดในตำบล โครงการหลวง พ่อค้าคนกลาง และขนส่งไปจำหน่ายเองกับตลาดทั้งในเมืองและต่างจังหวัด พืชที่มีการผลิตเพื่อบริโภคมากที่สุด คือ ข้าว ข้าวโพด และผักพื้นบ้านเพื่อใช้ในการยังชีพ ปลูกข้าวโพดในสัดส่วนที่มากเกือบทุกครัวเรือน เพราะมีการเลี้ยงหมูและไก่เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมและเป็นอาหาร ดังนั้น ต้นทุนที่จะลดค่าใช้จ่ายสิ่งที่มีอยู่คือที่ดินและแรงงาน การปลูกผักพื้นบ้านเป็นแนวทางหนึ่งในการพึ่งตนเองเพื่อลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว

แต่ยังขาดความตระหนักในการเพาะปลูกให้เป็นผักปลอดภัยจากสารเคมี ยาฆ่าแมลง วิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้อง และขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ผัก เนื่องจากไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกต่อเนื่อง เพาะปลูกตามวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม คือ ปลูกทิ้งไว้ ขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่รู้วิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ใช้น้ำและปุ๋ยยาเพื่อป้องกันแมลงศัตรูพืชซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาว การสะสมของสารเคมีในร่างกายนำมาซึ่งโรคร้ายไข้เจ็บ เป็นภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดูแลและรักษาตามมา

ตารางที่ 1 ศักยภาพการผลิตเพื่อบริโภคของชุมชนในตำบลแม่สลองนอก

หมู่	ชุมชน	พืชที่ผลิต (ร้อยละ)				หมายเหตุ
		ข้าว		ข้าวโพด		
		เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	เพียงพอ	เหลือจำหน่าย	
1	สันติคีรี	-	-	-	-	ซื้อจากตลาด
2	อาหละ	-	23.00	77.00	/	ข้าวไม่เพียงพอ
3	เลาสิบ	88.89	-	11.11	-	เพียงพอ
4	ธาตุ	-	66.67	33.33	-	ข้าวไม่เพียงพอ
5	ป่าคาสุขใจ	-	55.56	44.44	/	ข้าวไม่เพียงพอ
6	กลาง	-	100.00	-	-	ข้าวไม่เพียงพอ
7	อาแบ	-	66.67	33.33	/	ข้าวไม่เพียงพอ
8	ป่าคาสามัคคี	-	60.00	40.00	/	ข้าวไม่เพียงพอ
9	พนาสวรรค์	-	23.08	76.92	-	ข้าวไม่เพียงพอ
10	แม่จันทหลวง (แม่เต๋อ)	100.00	-	-	-	ข้าวเหลือจำหน่าย
11	เจียงจาไส	-	66.67	33.33	/	ข้าวไม่เพียงพอ
12	ใหม่สันติ	-	66.67	33.33	-	ข้าวไม่เพียงพอ
13	ตงจาไส	-	66.67	33.33	/	ข้าวไม่เพียงพอ

จากตาราง ศักยภาพการผลิตเพื่อบริโภคของชุมชนในตำบลแม่สลองนอกพบว่า มีการผลิตข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนจำนวน 12 ชุมชน และมีเพียง 1 ชุมชน ที่ไม่มีการผลิตข้าวและข้าวโพดเพื่อบริโภค คือ บ้านสันติคีรี โดยพืชที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายมากที่สุด ได้แก่ ชา กาแฟ และผลไม้เมืองหนาว ส่วนการผลิตข้าวมีเพียง 2 ชุมชน คือ บ้านเลาสิบและบ้านแม่จันทหลวง (แม่เต๋อ) ที่สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภค ทั้งนี้ การผลิตข้าวโพดเพื่อเลี้ยงสัตว์พบว่า มี 6 ชุมชนที่สามารถผลิตข้าวโพดในวิธีการผลิตได้อย่างเพียงพอและนำออกจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ได้แก่ บ้านอาหละ บ้านป่าคาสุขใจ (จะบู่สี) บ้านอาแบ บ้านป่าคาสามัคคี บ้านเจียงจาไส และบ้านตงจาไส

ตารางที่ 2 ศักยภาพการผลิตเพื่อจำหน่ายของชุมชนในตำบลแม่สลองนอก

หมู่	ชุมชน	พืชที่ผลิต (ร้อยละ)			
		กาแฟ	ชา	ผลไม้เมืองหนาว	พืชเศรษฐกิจอื่น
1	สันติคีรี	10.00	80.00	10.00	-
2	อาหะละ	85.71	-	14.29	-
3	เลาสิบ	-	-	-	100.00
4	ธาตุ	42.86	42.86	14.28	-
5	ป่าคาสุขใจ	50.00	50.00	-	-
6	กลาง	21.05	68.42	10.53	-
7	อาแบ	37.50	-	50.00	12.50
8	ป่าคาสามัคคี	26.67	66.67	6.66	-
9	พนาสวรรค์	68.97	22.99	5.75	2.29
10	แม่จันทรง	61.85	7.22	30.93	-
11	เจียงจาไซ	23.53	58.82	17.65	-
12	ใหม่สันติ	23.53	70.59	3.53	2.35
13	ตงจาไซ	23.53	58.82	11.77	5.88

จากตาราง ศักยภาพการผลิตเพื่อจำหน่ายของชุมชนในตำบลแม่สลองนอกพบว่า ชาเป็นพืชเศรษฐกิจที่คนในชุมชนปลูกมากที่สุด รองลงมา คือ กาแฟ และผลไม้เมืองหนาว ได้แก่ เชอร์รี่ อะโวคาโด พลัม บ๊วย และมะคาเดเมีย ตามลำดับ ทั้งนี้ ชุมชนที่มีการปลูกชามากที่สุด คือ บ้านสันติคีรี รองลงมา คือ บ้านกลาง และ บ้านใหม่สันติ ตามลำดับ และ ชุมชนที่มีการปลูกกาแฟมากที่สุด คือ บ้านพนาสวรรค์ และบ้านแม่จันทรง (แม่เต๋อ) รองลงมา คือ บ้านอาหะละ และบ้านธาตุ ชุมชนที่มีการปลูกผลไม้เมืองหนาวมากที่สุด คือ บ้านแม่จันทรง (แม่เต๋อ) รองลงมา คือ บ้านอาแบ และ บ้านเจียงจาไซ และบ้านสันติคีรี บ้านธาตุ บ้านกลาง และ บ้านตงจาไซ ในอัตราส่วนเท่ากัน นอกจากนี้ ชุมชนตำบลแม่สลองนอกเริ่มปรับตัวรับวิถีการผลิตรูปแบบใหม่ ๆ เป็นการกระจายความเสี่ยงในกระบวนการผลิต เพราะหากผลผลิตพืชชนิดใดได้น้อยหรือราคาตกต่ำก็มีพืชชนิดอื่นทดแทน ทำให้ชุมชนเกิดรายได้ในการเสริมสร้างเศรษฐกิจโดยพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ ได้แก่ โกโก้ ยางพารา ลิ้นจี่ มะม่วงทุเรียน สับปะรด กล้วย กล้วยหอม ดาวอินคา บัวหิมะ ฝรั่ง และไฟหวาน

ด้านการกระจายผลผลิตทางการเกษตรของตำบล จำแนกออกเป็น 4 วิธี คือ (1) จำหน่ายให้โรงงานในตำบลแม่สลองนอก (2) จำหน่ายผ่านโครงการหลวง (3) จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางมารับซื้อในชุมชน และ (4) ขนส่งไปขายในตัวเมืองเชียงราย เชียงใหม่ และกรุงเทพฯ โดยต้นทุนในการขนส่งสินค้าเกษตรค่อนข้างสูงเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกไม่เอื้ออำนวยในการขนส่ง ร้อยละ 90 เป็นพื้นที่ลาดชันรถที่มีขนาดใหญ่เข้ามาถึงต้องพึ่งพารถขนาดเล็ก คือ จักรยานยนต์ ที่เกษตรกรจะต้องจ้างขนส่งสินค้าจากพื้นที่เพาะปลูกมายังชุมชนหรือที่รถบรรทุกสินค้าเกษตรเข้าถึงได้ (ราคาค่าขนส่งด้วยรถจักรยานยนต์อัตรากระสอบละ 10 บาท) จากนั้น

จากรถบรรทุกขนส่งสินค้าเกษตรไปยังตลาดรับซื้อ (พื้นที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย) อัตราโลกรั่มละ 90 สตางค์ ถึง 1 บาท กรณีขนส่งไกลการคิดค่าขนส่งจะขึ้นอยู่กับราคารถบรรทุกกับเกษตรกร เมื่อหักต้นทุนแล้วจะเหลือที่เป็นรายได้ให้กับเกษตรกรน้อยมาก

ผลผลิตกาแฟ ชาวบ้านที่ไม่มีพาหนะขนส่งจะจำหน่ายในชุมชนให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ เพราะไม่ต้องเสียต้นทุนในการขนส่งไปขายที่อื่น ประกอบกับ ไม่มีพาหนะในการขนส่ง ส่วนผลผลิตชา การจัดการผลผลิตสามารถทำได้ 2 วิธี คือ นำไปจำหน่ายในเมือง และขายให้แก่โรงงานอบชาในตำบลแม่สลองนอก ส่วนผลผลิตของพืชชนิดอื่น ๆ ก็มีลักษณะการจัดการเช่นเดียวกัน คือ หากมีพาหนะในการขนส่งและเมื่อเทียบราคาจำหน่ายแล้วได้ราคาดีกว่าก็จะนำไปจำหน่ายเอง แต่หากราคาจำหน่ายต่างกันไม่มากก็เลือกขายให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือโรงงานในตำบล

ภาพที่ 1 ข้อมูลศักยภาพการผลิตของชุมชนด้านการเกษตร

1.2 ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนด้านหัตถกรรม

ตำบลแม่สลองนอกเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 8 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีองค์ความรู้และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้าก่อให้เกิดรายได้เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ชุมชนจึงมีการรื้อฟื้นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อจำหน่ายและหารายได้ โดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ความรู้ด้านผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ อีวเมี่ยน ลาหู่ อาข่า และลีซู ที่สามารถผลิตเป็นสินค้าที่หลากหลายเพื่อเป็นของฝากของตำบล

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ผลิตด้านหัตถกรรมผ้าปัก สินค้า และรายได้ในตำบลแม่สลองนอก

ที่	ชาติพันธุ์	หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	สินค้า	รายได้/คน/ปี (บาท)	ตลาด
1	อาข่า	- สันติคีรี - แม่จันหลวง - กลาง - พนาสวรรค์	23 คน	- พวงกุญแจ - ย่าม - เสื้อผ้า	10,000 – 25,000	นักท่องเที่ยวในชุมชน
2	ลาหู่	ป่าคาสุขใจ (จะบูนี)	12 คน	- ย่าม - เสื้อผ้า	10,000 – 15,000	นักท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ผลิตด้านหัตถกรรมผ้าปัก สีน้า และรายได้ในตำบลแม่สลองนอก (ต่อ)

ที่	ชาติพันธุ์	หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	สินค้า	รายได้/คน/ปี (บาท)	ตลาด
3	อัวเมี่ยน	เลาสิบ	15 คน	- กระเป๋าเงิน - กางเกง - พวงกุญแจ - หมวก	10,000 – 25,000	- นักท่องเที่ยวในชุมชน - นิทรรศการของหน่วยงาน ราชการ - ตลาดออนไลน์
4	ลีซู	บ้านธาตุ	10 คน	- หมวก เครื่องประดับ - ย่าม	10,000 – 20,000	- นักท่องเที่ยวในชุมชน

จากตารางพบว่า ตำบลแม่สลองนอกมีจำนวนผู้ผลิตด้านหัตถกรรมมีทั้งหมด 60 คน สินค้าส่วนใหญ่เป็นทั้งการขายเสื้อผ้า ย่าม แบบดั้งเดิมและการประยุกต์เป็นสินค้าใหม่ เช่น กระเป๋าเงิน พวงกุญแจ และหมวก มีรายได้จากการทำหัตถกรรมปีละ 10,000 – 25,000 บาท ส่วนใหญ่นำขายให้นักท่องเที่ยวตามตลาดในชุมชน อย่างไรก็ตาม งานหัตถกรรมของชุมชนยังเป็นงานที่ทำตามวิถีตามองค์ความรู้ทักษะที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จึงทำให้คุณภาพของสินค้ายังไม่ได้มาตรฐาน มีความไม่สม่ำเสมอของเส้นด้ายในการปัก ความละเอียดในการปัก สี ความสมดุลของรูปแบบเสื้อ รูปแบบสินค้า บรรจุภัณฑ์ และฉลากสินค้า จึงยังไม่ใช่ที่ต้องการของลูกค้า อีกทั้ง ชุมชนขาดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้า มีตลาดและกลุ่มเป้าหมายที่แคบ จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถขายสินค้าทางหัตถกรรมนำมาซึ่งรายได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

ภาพที่ 2 ข้อมูลศักยภาพการผลิตของชุมชนด้านหัตถกรรม

1.3 ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนด้านการท่องเที่ยว

ตำบลแม่สลองนอก มีชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 4 ชุมชน ดังนี้

1. **บ้านสันติคีรี** มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยว เป็นแหล่งปลูกชาคุณภาพเยี่ยม มีร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของสถานประกอบการทั้งหมด มีไร่นา โรงงานชา และตลาดสินค้าเกษตรและของฝากของที่ระลึกที่สำคัญของตำบล เช่น ชา กาแฟ ผักและผลไม้เมืองหนาว รวมถึง มีสภาพอากาศที่หนาวเย็นที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักแบบโฮมสเตย์ให้ได้สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่งดงาม ปัญหาที่พบ คือ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงแรม การสื่อสารกับ

นักท่องเที่ยว การบริการ เป็นต้น ชุมชนขาดการจัดระบบฐานข้อมูลด้านที่พัก ขาดการประชาสัมพันธ์ในสื่อออนไลน์ที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและสถานประกอบการ เช่น การหาข้อมูลที่พัก ช่องทางการติดต่อสื่อสาร การสำรองห้องพัก เป็นต้น และชุมชนยังไม่มีเม็ดเงินลงทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างให้เกิดมูลค่าก่อเกิดรายได้กับเศรษฐกิจชุมชน

2. บ้านป่าคาสใจ (จะบูนี) เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์ที่มีความงดงามของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมถึง ธรรมชาติที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาพัก โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ชื่นชอบการท่องเที่ยววิถีชีวิตวัฒนธรรม การผจญภัย และการหาของป่า ทั้งนี้ ชุมชนขาดการบริหารจัดการแบบครบวงจร คือ ยังไม่มีของที่ระลึกจากชุมชน ยังไม่มีการรังสรรค์อาหารที่โดดเด่น รวมถึง ศักยภาพในการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน

3. บ้านกลาง ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักแบบโฮมสเตย์ กางเต็นท์และที่พักแบบโรงแรม แต่ขาดสารสนเทศในการจัดบริการท่องเที่ยวในชุมชนและความไม่แน่นอนของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้ไม่แน่นอน

4. บ้านแม่จันทหลวง (แม่เต๋อ) ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักแบบโฮมสเตย์ แต่ประสบปัญหาชาวบ้านมีรายได้ที่ไม่แน่นอน เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักและใช้จ่ายในชุมชนมีน้อย ประสบการณ์และวิธีการในการคำนวณต้นทุนในการจัดบริการต่าง ๆ มีมุมมองและความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว ความพร้อมของชุมชนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นห้องน้ำและสุขภัณฑ์ที่กลายเป็นอุปสรรคสำคัญ รวมถึงการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวยังคงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องดำเนินต่อไป การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐยังคงมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนที่ห่างไกลและมีสภาพเศรษฐกิจที่ต่ำ จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานที่จะสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ในที่สุดและเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเข้าใช้บริการที่พักและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ต่อไป

ภาพที่ 3 การเก็บข้อมูลศักยภาพการผลิตของชุมชนด้านการท่องเที่ยว

2. การพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน

การพัฒนาศักยภาพ เป็นการค้นหาและดึงความสามารถของชุมชนที่มีทั้งด้านความคิดและการประดิษฐ์ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือยังพัฒนาได้ไม่เต็มที่ออกมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น การพัฒนาศักยภาพชุมชนจึงเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีการเชื่อมโยงระหว่าง “คน ความรู้ ทรัพยากร” ให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนา [14] ผู้วิจัยทำการศึกษาศักยภาพชุมชน โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิธีการผลิตด้านเกษตรกรรม

จุดแข็งที่เป็นศักยภาพในวิธีการผลิต คือ (1) ใช้แรงงานคนเป็นหลักในการผลิต เนื่องจากแรงงานเป็นสิ่งที่อยู่ในครัวเรือนทำให้มีต้นทุนในการผลิตต่ำ มีความขยันหมั่นเพียรและกระตือรือร้นในการเรียนรู้เพื่อปรับตัวด้านการผลิต และสร้างอาชีพเสริมจากองค์ความรู้ในวิธีการผลิต (2) ชุมชนมีที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ มีโรงงานชา ตลาดชุมชน ปลุกข้าวและปลุกผักพื้นบ้านเป็นแหล่งอาหาร ลดค่าใช้จ่าย มีทุนทางวัฒนธรรมและมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชน และ (3) มีองค์ความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกชา ทั้งห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การเพาะปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว ผลผลิต การอบ การบรรจุหีบห่อ จนกระทั่ง ขายเป็นยังตลาด ซึ่งเป็นการส่งส่งความรู้ที่ได้จากการหล่อหลอมมาจากบรรพบุรุษ จุดอ่อนที่เป็นปัญหาอุปสรรคในวิธีการผลิต ได้แก่ (1) รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย รายได้ไม่แน่นอน การว่างงาน ชาดอาชีพเสริม มีหนี้สินหมุนเวียนจากการลงทุนทำการผลิต ต้องพึ่งพิงแหล่งทุนกู้ยืมทั้งจากภาครัฐและเอกชนและเป็นหนี้สินหมุนเวียน และมีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานสูง (2) ไม่มีที่ดินในการทำกิน ร้อยละ 23.47 และที่ดินทำกิน ร้อยละ 80 ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และ (3) อาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ผลผลิตทางการเกษตรได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ผลผลิตราคาตกต่ำ ไม่ก่อเกิดรายได้ ที่ดินเสื่อมโทรม ผลผลิตไม่คงที่ ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งค่าแรงค่าปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืชและค่าขนส่ง ผลผลิตล้นตลาดและราคาถูก และ (4) ขาดการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาเพิ่มผลผลิต

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนในวิธีการผลิตด้านเกษตรกรรม ได้แก่ (1) การสร้างกิจกรรมการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน เช่น การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยเพื่อบริโภคในครัวเรือน และการสร้างอาชีพเสริมที่เกิดจากองค์ความรู้และทักษะที่เป็นทุนชุมชนที่มีอยู่แล้ว โดยใช้แรงงานและปัจจัยการผลิตจากครัวเรือนที่มีและสามารถทำได้เป็นการลดต้นทุนในการดำเนินชีวิตของครัวเรือน เมื่อครัวเรือนสามารถลดต้นทุนได้ก็จะมีเงินเหลือเก็บ ประกอบกับ สร้างอาชีพเสริมจากองค์ความรู้และทุนชุมชนที่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุนทางวัฒนธรรม ก็จะทำให้สามารถแก้ปัญหาการว่างงาน ก่อเกิดรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว ลดค่าใช้จ่าย ตลอดจนลดการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมือง นำมาซึ่งความอบอุ่นของครอบครัว และ (2) ควรลดต้นทุนในห่วงโซ่การผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการกระจายสินค้าเกษตรของชุมชน รวมถึง การใช้วิทยาการความรู้และนวัตกรรมสมัยใหม่มาปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเพื่อให้มีประสิทธิภาพ

2. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิธีการผลิตด้านด้านหัตถกรรม

จุดแข็งที่เป็นศักยภาพในวิธีการผลิต คือ (1) ชุมชนมีความพยายามในการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมหารรายได้เสริม ดังเช่น กลุ่มแม่บ้านที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มเพื่อหารายได้เพิ่ม มีแกนนำกลุ่มที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์กิจกรรมและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แล้วย่นำมาถ่ายทอดให้สมาชิก และมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งสนับสนุนการทำกิจกรรมกลุ่ม และ (2) ด้านอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ที่สามารถสร้างเป็นสินค้าพัฒนาและเพิ่มมูลค่าเกิดรายได้ให้กับชุมชน จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิธีการผลิตด้านหัตถกรรม ได้แก่ 1) ชุมชนขาดการนำนวัตกรรมสมัยใหม่มาเพิ่มมูลค่าสินค้าจากทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการผลิตใหม่ รวมถึง การวางแผนการกำหนดกลุ่มลูกค้าและการตลาดเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่และอาชีพเสริมสร้างรายได้เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน 2) ขาดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน มีกลุ่มลูกค้าที่แคบ 3) คุณภาพของสินค้ายังไม่ได้มาตรฐาน เช่น มีความไม่สม่ำเสมอของเส้นด้าย ความสมดุลของรูปแบบเสื้อ สินค้า สี บรรจุภัณฑ์ และ 4) ขาดการวิเคราะห์ตลาด การวางแผนเป้าหมายในการผลิตและจำหน่าย

ผลผลิตสินค้า ความรู้และทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม และการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านหัตถกรรม ได้แก่ (1) การอบรมให้ความรู้และใช้นวัตกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต ให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์สามารถจำหน่ายสร้างอาชีพและสร้างรายได้ และ (2) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการเพื่อบริหารจัดการชุมชน

3. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยว

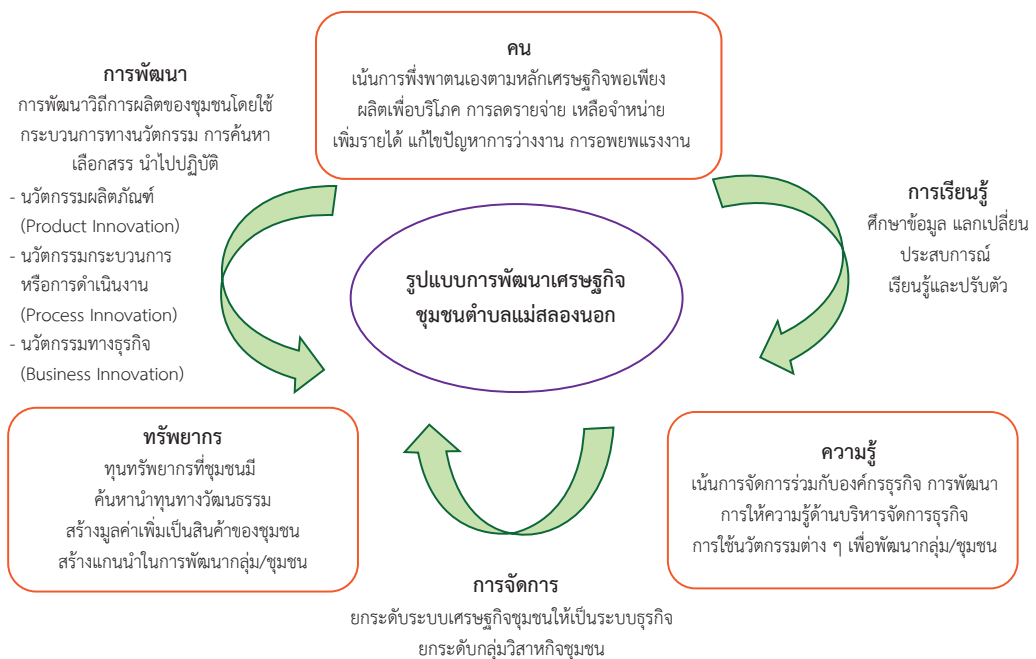
จุดแข็งในวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยว (1) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ทั้งหมดในตำบลแม่สลองนอกเป็นคนในพื้นที่ จึงทำให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาและดูแลรักษาชุมชน เมื่อลูกหลานประสบผลสำเร็จจะกลับมาพัฒนาชุมชน ระดมทุนทรัพย์เพื่อปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและโรงเรียน (2) ชุมชนมีทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการสร้างที่พักที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม ภูมิอากาศหนาวเย็น มีทุนทางวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประวัติศาสตร์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว (3) มีความกระตือรือร้นและตื่นตัวเพื่อศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เรียนรู้และปรับตัวในการพัฒนาวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดรายได้ จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรค ได้แก่ 1) ภาครัฐ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานที่ไม่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นแรงงานภาคบริการ ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างลูกค้ากับพนักงานเป็นไปด้วยความลำบาก กระทั่งต่อจำนวนกลุ่มลูกค้าที่มาใช้บริการ 2) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงแรม การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การบริการ ตลอดจนรูปแบบของที่ระลึกที่ผลิตโดยชุมชน ไม่มีความหลากหลายส่วนใหญ่รับซื้อจากตลาดภายนอก และสินค้าที่ผลิตในชุมชนก็มีรูปแบบซ้ำ ๆ ที่ไม่สามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ 3) ชุมชนขาดการจัดระบบฐานข้อมูลด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก สถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว 4) ขาดความรู้ในการผลิตสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและสถานประกอบการ เช่น การหาข้อมูลที่พัก ช่องทางการติดต่อสื่อสาร การสำรองห้องพัก การเพิ่มมูลค่าสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อเกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ 5) ขาดสารสนเทศในการจัดบริการท่องเที่ยว และ 6) ขาดความรู้ในการคำนวณต้นทุนในการจัดบริการต่าง ๆ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้นวัตกรรมกระบวนการเพื่อให้มีความรู้ในการผลิตสื่อออนไลน์นำเสนอสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว (2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์จากทุนทางวัฒนธรรมรองรับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และ (3) การพัฒนารูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์

สรุปผล

ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก ได้จำแนกองค์ประกอบในการพัฒนาด้านคน ทรัพยากร และความรู้เพื่อนำไปสู่การจัดการวิถีการผลิตของตนเองภายใต้ความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน ให้เกิดการพัฒนาระดับ แก่ไขปัญหาให้ชุมชน ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก ดังนี้ (1) ด้านทรัพยากรมนุษย์/คน

เน้นการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลิตเพื่อบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เมื่อเหลือก็นำออกจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ สร้างอาชีพเสริม แก้ไขปัญหาการว่างงานและปัญหาการอพยพแรงงานเข้าสู่เมือง ทำให้ครอบครัวไม่มีคนดูแลก่อให้เกิดปัญหาสังคม (2) ด้านความรู้ คนในชุมชนต้องสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ในการผลิต และการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาให้ความรู้เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รวมกับประสบการณ์ที่มีมาพัฒนากลุ่มและองค์กรในชุมชนเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดี ยกย่องเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นระบบธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่จะเป็นการสร้างอาชีพเสริมนำมาซึ่งรายได้ให้กับชุมชน และ (3) ทรัพยากร สร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม สร้างแกนนำที่เข้มแข็งให้เป็นแกนนำในการพัฒนากลุ่ม/ชุมชนและเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้ทรัพยากรที่มีและแสวงหาวิทยาการความรู้และนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนทั้งมิติสังคมและมิติทางเศรษฐกิจ ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

อภิปรายผล

จากการประเมินศักยภาพการผลิตของชุมชน 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีวิธีการผลิตที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นหลัก โดยมีองค์ประกอบในการผลิต ได้แก่ ที่ดิน ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครอง แต่ใช้วิธีการผลิตในที่ดินของตนเองอย่างต่อเนื่อง การผลิตเน้นการใช้แรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวและแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเพื่อนบ้าน ผลิตโดยยึดองค์ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการกระจายผลผลิตของชุมชน 4 วิธี คือ จำหน่ายให้แก่ตลาดในตำบล จำหน่ายให้แก่โครงการหลวง จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อผลผลิตในชุมชน และขนส่งไปจำหน่ายเองกับตลาดทั้งในเมืองและต่างจังหวัด สอดคล้องกับแนวคิดของเรนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ [4] ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจ

ชุมชนว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในระดับครัวเรือน ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนต่าง ๆ มีอยู่ และสอดคล้องกับแนวคิดของประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ [7] ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง เริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาแบบแยกส่วน ไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันว่า เมืองและชนบทก็สามารถแยกส่วนจากกันได้ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิด “ผลประโยชน์” ในการเพิ่มพูนความรู้ รายได้ ทรัพยากรและความเอื้ออาทรต่อกัน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงระหว่าง คน ทรัพยากร และความรู้ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ การจัดการและการพัฒนา ดังนั้น ในวิถีการผลิตของชุมชนเพื่อบริโภคและจำหน่ายที่อาศัยทรัพยากรที่มีในชุมชน โดยเฉพาะ องค์ความรู้และทักษะที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนรู้จากคนในชุมชนด้วยกัน ผลิตโดยพึ่งพิงธรรมชาติ ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่เพียงพอ ว่างงาน ต้องอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่เมืองทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนมีเพียงผู้สูงอายุและเด็ก ครอบครัวอยู่กันไม่พร้อมหน้า ไม่สามารถเป็นที่พึ่งทางการศึกษาได้ ผู้สูงอายุดูแลบุตรหลานไม่ทั่วถึงจนอาจนำไปสู่ปัญหาให้ครอบครัวและสังคมได้

แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงควรเน้นที่คน เพราะคนเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญในวิถีการผลิต ให้คนในชุมชนเกิดแนวความคิดการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ลดต้นทุนในการดำรงชีพและลดรายจ่ายในครัวเรือนเพื่อให้มีเงินเหลือเก็บมากขึ้นสอดคล้องกับงานของสัมพันธ์ เตชะอธิก [5] ที่ให้แนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนว่า ควรเสริมสร้างกิจกรรมลดรายจ่ายให้ชุมชนซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนได้ เมื่อรายจ่ายลดลงถึงแม้รายได้ไม่เพิ่มขึ้นก็จะทำให้ครอบครัวมีเงินเหลือในการนำไปใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้ไม่ต้องกังวลในการหาเงินและมีเวลาในการเข้าไปทำกิจกรรมร่วมในระดับชุมชน ช่วยกันค้นหาปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาอาชีพโดยใช้นวัตกรรมใหม่หรือการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนในการผลิต จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ทั้งนี้ ต้องศึกษาหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาบริหารจัดการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นระบบธุรกิจ สร้างและพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้มีแกนนำที่เข้มแข็งในการพัฒนา ค้นหา คัดสรร และนำทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมที่มี ยกระดับสร้างคุณค่าให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยใช้วิทยาการความรู้และนวัตกรรมสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการพัฒนา สอดคล้องกับงานของสมคิด พรหมจ้อย [9] ที่กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนโดยยึดฐานทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม บริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและบริโภคโดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ขณะที่ กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยังต้องให้ความสำคัญของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนดังแนวคิดของ พรเทพ รัตนเรืองศรี [10] ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้น ต้องรวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มองค์กรในชุมชนด้านอาชีพเสริม ปรับปรุงเทคนิคการผลิต แนวทางการผลิต และประสานผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ การพัฒนาทักษะความสามารถของสมาชิกและกรรมการในการบริหารจัดการกลุ่ม การลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ ทั้งนี้ กลุ่มอาชีพเสริมที่ควรเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

ที่มาจากทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น สอดคล้องกับงานของภานุเดช เพียรความสุข [11] ที่ให้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมว่า ควรส่งเสริมการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนและสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ รวมถึง การตั้งกลุ่มอาชีพและอบรมให้วิทยาการความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดี บูรณาการร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย สอดคล้องกับงานของทวี วุฒะเกียรติศักดิ์ [12] ที่เสนอแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนไว้ว่า จะต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการบูรณาการระหว่างภาคี ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของร่วม การใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการบริหารจัดการ ด้งานของพรพรวัดี พงษ์ศิริ [13] ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มความรู้และขีดความสามารถของคนในชุมชนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี พัฒนาองค์ความรู้รักษาความสมดุลของการพัฒนาทั้งทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและทุนทางทรัพยากร นำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมต่าง ๆ มาเพิ่มเติมความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐ (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สองนอก) นำฐานข้อมูลศักยภาพการผลิตบทเรียนจากวิธีการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนวางแผนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว
2. ชุมชนได้รู้ศักยภาพของตน รู้จุดอ่อนในกระบวนการผลิต การจัดการผลผลิต และนำแนวทางการพัฒนาปรับใช้ในกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ
3. คนในชุมชน/กลุ่มองค์กรชุมชน นำกระบวนการทางนวัตกรรมปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาวิธีการผลิตด้านการเกษตร หัตถกรรม และด้านการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับการผลิตที่สามารถแข่งขันได้
4. คนในชุมชน/กลุ่มองค์กรชุมชนนำรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้จากงานวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการผลผลิตด้านเกษตร ด้านหัตถกรรม และด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ
2. ศึกษากระบวนการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนจากทุนทางวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อต่อยอดกระบวนการผลิตด้านเกษตร ด้านหัตถกรรม และด้านการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Puripunpinyo, A. (2016). *Economic Development Concepts*. (Online). Retrieved on February 10, 2019, from agri.stou.ac.th/UploadedFile/91721-4.pdf. (in Thai)
- [2] Sriwichailamphan, T. (2015). *Community Economic Development*. Faculty of Economics, Chiang Mai University. (in Thai)

- [3] Chumpa, N. (2019). *The Driving of the Tourism Management Based on The Social Capital of Ethnic Communities in Maesalong-Nok Sub-District, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province*. Chiang Rai: Faculty of Management Science Chiang Rai Rajabhat University. (in Thai)
- [4] Sriwichailamphan, T. (2013). *Community Economic Development*. Faculty of Economics, Chiang Mai University. (in Thai)
- [5] Techaatik, S. (2001). Esarn NGOs. Bangkok. Pimdee. The Office of Community Development of Nakhonsawan Province. *The Discriminant Indicators of the Quality of Life Rural People from Basic Minimum Need B.E. 2547*. Nakhonsawan. (in Thai)
- [6] Wattanasiritham, P. (1999). *Community Economy Development Concept*. Bangkok: Edison Press Product. (in Thai)
- [7] Veerapattananirand, P. (1998). *Community Economy: Meaning Concept Regulation*. Retrieved on February 18, 2019, from https://sites.google.com/site/banrainarao/column/commu_econ_02. (in Thai)
- [8] Dantanin, M. (1998). *The Systematic Self-Reliance Community Economy*. Bangkok: SE-Education Public Company Limited. (in Thai)
- [9] Promjui, S. (2003). *Economy of the Communities in the Lower Northeastern: The Survival of Communities in the Middle of Change*. Bangkok. Sangsan. (in Thai)
- [10] Rattanuengsri, P. (2006). *Development Strategy on Community Economic in Solving Poverty in Ban Nongweang, Tambon Noansa-aro, Nongrue District, Khon Kaen Province*. Master of Arts Program in Development Strategy, Loei Rajabhat University. (in Thai)
- [11] Piankwamsuk, P. (2006). *The Development Community from Supplementary Careers: Nakee Sup-Distinct, Kamkhuenkaew Distinct, Yasothon Province*. Ubon Ratchathani Rajabhat University. (in Thai)
- [12] Watcharakiettsak, T. (2016). Community Economic Strengthening by Developing Community Enterprise Group at Tambonpolsongkram Administration Organization, Nonsung District, Nakhonratchasima Province. *Journal of Business Administration The Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 5(1), 43-53. (in Thai)
- [13] Pongsiri, P. (2017). The Competency Development of the Community's Economy in Maha Sarakham Province under Sufficiency Economy Philosophy. *Business Administration and Economics Review*, 13(2), 23-45. (in Thai)
- [14] Sunyaviwat, S. (2006). *Sociological Theories: Contribution, Evaluation, and Appliace*. Bangkok. Chulalongkorn University. (in Thai)